

Reactie G4 op wetsvoorstel “Meer ruimte voor nieuwe scholen”

Datum: 24 februari 2016

Algemeen

Het wetsvoorstel voorziet in een nieuwe systematiek voor het oprichten van nieuwe scholen. Hiermee wordt het starten van nieuwe scholen minder ingewikkeld zodat er meer ruimte ontstaat voor vernieuwend en innovatief onderwijsaanbod. Maatschappelijke initiatieven krijgen daardoor een grotere kans van slagen, waardoor zowel voor de initiatiefnemers van nieuw onderwijsaanbod als voor leerlingen en hun ouders de vrijheid van onderwijs een actuele betekenis krijgt.

De gemeenten Amsterdam, Rotterdam, Den Haag, Utrecht zien in de praktijk dat de huidige regelgeving een remmend effect heeft op het realiseren van vernieuwend en innovatief onderwijsaanbod. Bij de oprichting van nieuwe scholen is er nu vooral ruimte voor initiatieven vanuit de traditionele “richtingen”. Dit terwijl er in de vier grote steden, met hun grote diversiteit aan ouders en leerlingen, behoefte blijkt te bestaan aan meer ruimte voor nieuwe schoolinitiatieven op andere gronden. Deze behoefte wordt nog eens versterkt door de groei in leerlingaantallen waar deze steden mee te maken hebben en die er in combinatie met de beperkte stichtingsruimte vaak toe leidt dat leerlingen niet op de school van hun voorkeur kunnen worden toegelaten. Leerlingen en hun ouders willen echte keuzes kunnen maken gebaseerd op hun opvattingen over goed en voor hen passend onderwijs. Het is goed voor deze leerlingen en voor het functioneren van het stelsel als aan deze behoefte aan vrijheid van onderwijs tegemoet gekomen kan worden. De G-4 ziet in de voorstellen dan ook een welkome en noodzakelijke ontwikkeling om meer vernieuwing in het scholenaanbod mogelijk te maken. Gezien de knellende situatie in onze steden en het feit dat er nu al een reeks initiatieven door burgers in de G4 wordt genomen, is een voortvarende aanpak van groot belang. Wij zijn bereid vanuit onze wettelijke taken op dit gebied, maar ook vanuit onze algemene verantwoordelijkheid voor een optimale lokale infrastructuur binnen het sociale domein in onze steden, een krachtige bijdrage te leveren aan het welslagen van deze ontwikkeling.

Wij benaderen het wetsvoorstel positief en onze hier geformuleerde commentaar heeft dan ook ten doel de kans van slagen van het beoogde beleid te vergroten en mogelijke valkuilen te vermijden. In dit verband onderschrijven wij de reactie van VNG in deze consultatie en voegen daar een aantal specifieke uitwerkingen vanuit het perspectief van onze steden aan toe.

Verplichting tot overleg in plaats van meldingsplicht

Net als de VNG vindt de G4 de meldingsplicht voor nieuwe initiatieven te mager. Er moet een verplichting komen tot overleg met gemeenten en besturen van bestaande scholen over hoe het nieuwe initiatief kan aansluiten bij bestaande afspraken over meerjaren plannings van de bestaande scholen en om wensen en behoeften rondom huisvesting af te stemmen op de mogelijkheden qua locatie in de stad en de omvang. Dit bespoedigt een succesvolle start van de nieuwe school. De gemeente dient in de gelegenheid gesteld te worden aan de minister een oordeel te geven over het initiatief. Tenminste zou een verslag van het gevoerde lokale (LEA) of regionale educatieve overleg (REA) moeten worden overlegd bij de aanvraag.

Toets kwaliteit

In het wetsvoorstel wordt sterk aandacht gevestigd op de onderwijskwaliteit van de nieuw te stichten scholen. Die wordt getoetst door de inspectie. De G4 is het daarmee eens. Echter wij missen daarin nog de toets op de kwaliteit van de bestuurders van de nieuw op te richten school of

schoolbestuur. Ervaringen uit het verleden leren dat die kwaliteit van invloed is op de deugdelijkheid van de nieuwe school en op de kans op toekomstbestendig onderwijs.

Huisvesting en kosten

Het wetsvoorstel leidt tot ingrijpende gevolgen voor onderwijshuisvesting. Gemeenten moeten voor iedere nieuw gestichte school voor huisvesting zorgen. Omdat het landelijk huisvestingsbudget gelijk blijft, gaat dit ten koste van verbeteringsplannen van het huidige scholenbestand.

Het moge duidelijk zijn dat de zorgplicht voor onderwijshuisvesting inclusief gymnastieklokalen niet wil zeggen dat er automatisch aanspraak bestaat op nieuwbouw. Er kan worden verwezen naar medegebruik van leegstand in een bestaand gebouw, of een bestaand gebouw kan voor het onderwijs geschikt gemaakt worden dan wel er dient een pand te worden gehuurd (bestaand of nieuwe noodbouw). Daarbij moet in alle situaties worden voorzien in eerste inrichting (meubilair en lespakket). Het wetsvoorstel leidt derhalve tot extra investeringen voor gemeenten, zonder een compensatie via de algemene uitkering Gemeentefonds.

Ook bij het sluiten van een nieuwe school die onvoldoende presteert, zijn er financiële gevolgen voor de gemeente, terwijl gemeenten geen invloed hebben op het besluit. Te overwegen is om een compensatieregeling of egalisatiefonds in het leven te roepen.

Huisvestingsprocedure

De voorgestelde huisvestingsprocedure waarbij gemeenten één jaar de tijd krijgen om in onderwijshuisvesting te voorzien, tast de gemeentelijke autonomie aan zoals belegd in de artikelen betreffende 'voorziening in de huisvesting' van de onderwijswetten. Gemeenten hebben de wettelijke plicht om naast een verordening over onderwijshuisvesting een bekostigingsplafond, een programma huisvesting en een overzicht huisvesting vast te stellen.

De verplichte start per 1 augustus van het jaar volgend op de goedkeuring door de minister doorkruist het proces van aanvragen op grond van de verordening onderwijshuisvesting als het gemeentelijk begrotingsproces en het budgetrecht van de gemeenteraad. De gemeentelijke begroting wordt in het voorjaar opgesteld en uiterlijk half november vastgesteld. Beseft moet worden dat afspraken tussen gemeenten en bestaande schoolbesturen over investeringen in scholenbouw door deze korte termijnontwikkeling kunnen worden doorkruist.

Daarnaast hebben gemeenten in dichtbevolkte gebieden te maken met een complexe tijdrovende zoektocht in de stad naar een geschikte locatie. Omdat voor een nieuw initiatief nieuwbouw niet mogelijk zal zijn (hooguit noodlokalen), zal er vooral druk ontstaan op de bestaande gebouwenvoorraad. Het aanvraagproces voor een nieuwe school en de procedure voor ingebruikneming van huisvesting (waar onder de begrotingscyclus van de gemeente) dient parallel te lopen om teleurstellingen vanwege gebrek aan huisvesting of door vertraging te voorkomen.

Leerlingendaling en belangstelling nieuwe scholen

In het wetsvoorstel Toekomstbestendig onderwijs dient er door schoolbesturen periodiek een regionaal plan te worden opgesteld en geactualiseerd. In het regioplan kan worden aangegeven of er ruimte is voor nieuwe scholen en zo ja wat dit voor consequenties heeft. Schoolbesturen dienen het regioplan af te stemmen met de gemeenten. In het voorliggende wetsvoorstel komt dit niet terug, terwijl de samenhang wel logisch lijkt.

Vooraf in regio's (of wijken in een stad) waar het aantal leerlingen niet (meer) groeit heeft een nieuwe school stichten altijd consequenties voor andere scholen. Zij zien hun leerlingen verdwijnen. Gemeenten worden met een groot risico opgezadeld van investeren in een gebouw en inrichting als de school toch niet aanslaat. Het rijk vergoedt die kosten niet en de mogelijkheden om de kosten te verhalen op het bestuur zullen minimaal zijn.

Het meten van belangstelling door marktonderzoek of ouderverklaringen geeft slechts de intentie van ouders weer. Deze meting van belangstelling door marktonderzoek of ouderverklaringen betekent niet dat ouders hun kinderen ook daadwerkelijk zullen inschrijven. Om de belangstelling en de gevolgen voor bestaande scholen over langere termijn te kunnen voorspellen, zouden ook demografische gegevens van de gemeentes (prognoses bevolkingssamenstelling) bij het onderzoek betrokken moeten worden.

Vervolgproces en toekomstig perspectief

De G4 vinden het belangrijk om in het vervolgproces van dit wetsvoorstel te worden gehoord. Vooral ervaringen met initiatieven in gemeentes zoals het project Onze Nieuwe School en de Kraamkamer in Amsterdam kunnen waardevolle bijdragen leveren. De G4 willen graag in gesprek blijven met het ministerie om de hier aangekaarte punten op te lossen. Tenslotte achten wij een visie op de toekomstige gewenste ontwikkelingen over stichtings- en opheffingsnormen en bekostigingsconsequenties zeer gewenst. Het huidige wetsvoorstel zien wij dan ook als een eerste stap naar een nieuw, flexibeler stelsel van onderwijsvoorzieningen.

Namens G4

Den Haag